© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

TURIZM KLASTERLARI ORQALI MINTAQAVIY IQTISODIY O‘SISHNI TA’MINLASH MEXANIZMLARI

Muxammedov Sayfiddin Ahmadjon o‘g‘li

Annotatsiya. Tezisda turizm klasterlari orqali mintaqaviy iqtisodiy o‘sishni ta’minlash mexanizmlari nazariy va amaliy jihatdan ko‘rib chiqilgan. Ushbu tezisda klaster yondashuvining oltita asosiy mexanizmi – hududiy konsentratsiya, qiymat zanjiri integratsiyasi, kichik biznes bilan kooperatsiya, davlat-xususiy sheriklik asosidagi infratuzilma, inson kapitali va innovatsiya, klaster boshqaruvi va monitoringi ajratib ko‘rsatilgan. Tadqiqotda klasterlarning mintaqaviy o‘sishga ta’sirini o‘lchaydigan ko‘rsatkichlar tizimi taklif etilgan.

Kalit so‘zlar: turizm klasteri, mintaqaviy iqtisodiy o‘sish, qiymat zanjiri, kichik biznes, master-reja, davlat-xususiy sheriklik.

Abstract. This thesis examines the theoretical and practical mechanisms for promoting regional economic growth through tourism clusters. Six key mechanisms of the cluster approach are identified: geographical concentration, value chain integration, cooperation with small businesses, infrastructure development based on public-private partnerships, human capital and innovation, and cluster management and monitoring. The study proposes a system of indicators for measuring the impact of tourism clusters on regional economic growth.

Keywords: tourism cluster, regional economic growth, value chain, small business, master plan, public-private partnership.

Аннотация. В тезисе рассматриваются теоретические и практические механизмы обеспечения регионального экономического роста посредством туристических кластеров. Выделены шесть основных механизмов кластерного подхода: территориальная концентрация, интеграция цепочки создания стоимости, кооперация с субъектами малого бизнеса, развитие инфраструктуры на основе государственно-частного партнёрства, человеческий капитал и инновации, а также управление кластером и мониторинг его деятельности. В исследовании предложена система показателей для измерения влияния туристических кластеров на региональный экономический рост.

Ключевые слова: туристический кластер, региональный экономический рост, цепочка создания стоимости, малый бизнес, мастер-план, государственно-частное партнёрство.

Kirish. Turizm sohasining tez o‘sishi mintaqalar iqtisodiy rivojlanishida yangi imkoniyatlar ochmoqda: 2025-yilda O‘zbekistonga qariyb 11,7 mln xorijiy turist kelgan bo‘lsa, 2026-yil yanvar-iyul oylarida bu ko‘rsatkich 7,75 mln kishiga yetdi (+22,6%). 2026-yil birinchi yarmida turizm xizmatlari eksporti 2,8 mlrd dollarni, joylashtirish vositalari soni 7364 tani, turistik qishloqlar soni 48 tani tashkil etdi. Biroq turistlar oqimi asosan tarixiy markazlarda jamlangan: masalan, Buxoro viloyatida turizm faolligi ko‘proq Buxoro shahrida to‘plangan. Bunday sharoitda turizm klasterlari – o‘zaro bog‘liq korxonalar, xizmat ko‘rsatuvchilar va muassasalarning hududiy jamlanmasi (Porter, 1998) – o‘sish samarasini mintaqalarga teng taqsimlash vositasi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism. Tadqiqotda M. Porterning klaster nazariyasi, turizmda tarmoq va innovatsiya yondashuvlari (Novelli va boshq., 2006) hamda mintaqaviy turizm klasterlari bo‘yicha qiyosiy tajriba (Jackson va Murphy, 2006) asos qilib olindi. Rasmiy hujjatlar (2026-yil aprel qarori, Turizm qo‘mitasi ma’lumotlari) kontent-tahlil qilindi, klaster samaradorligini baholash uchun joylashuv koeffitsiyenti (location quotient), klasterda band aholi ulushi va kichik biznes ishtiroki ko‘rsatkichlaridan foydalanish rejalashtirilgan.

O‘rganishlar shuni ko‘rsatadiki, birinchidan, klasterlarni shakllantirish uchun institutsional asos yaratilmoqda. 2026-yil aprelida Turizm qo‘mitasi huzurida turistik infratuzilmani rivojlantirish

© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

bo‘yicha loyiha ofisi tashkil etildi, 2026–2027-yillarda mintaqalar kesimida 34 ta master-reja tayyorlanishi va 31 ta turizm loyihasi amalga oshirilishi belgilandi; master-rejalarni moliyalashtirish masalalari Osiyo taraqqiyot banki bilan muhokama qilinmoqda. 2026-yilda mintaqalarda turistik infratuzilma uchun qo‘shimcha 450 mlrd so‘m ajratilgan. Loyihalar “jozibador manzil – loyiha – infratuzilma – tadbirkor – targ‘ibot – turist” tamoyili asosida tashkil etilmoqda, bu klaster zanjirining mantig‘iga mos keladi.

Ikkinchidan, klasterning mintaqaviy o‘sishdagi roli quyidagi mexanizmlar orqali namoyon bo‘ladi:

Hududiy konsentratsiya. Mehmonxona, transport, ovqatlanish va diqqatga sazovor joylarning bir hududda jamlanishi tranzaksiya xarajatlarini kamaytiradi va turistning hududda bo‘lish muddatini uzaytiradi.

Qiymat zanjiri integratsiyasi. Turoperator, joylashtirish, hunarmandchilik va qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini bog‘lash daromadning hududda qolish ulushini oshiradi.

Kichik biznes bilan kooperatsiya. Turistik qishloq va mahallalar sonini 84 taga yetkazish rejasi (hozirda 48 ta) oilaviy mehmon uylari va hunarmandlarni klaster tarkibiga jalb etadi; turistlarni jalb etish xarajatlarining 25 foizigacha (500 mln so‘mgacha) qoplanishi bu jarayonni rag‘batlantiradi.

Infratuzilma va davlat-xususiy sheriklik. Master-rejalar asosida yo‘l, kommunikatsiya va rekreatsiya zonalarini davlat yaratib, xususiy investor ularni loyihalar orqali to‘ldiradi.

Inson kapitali va innovatsiya. Kadrlar tayyorlash, raqamli targ‘ibot va yangi turistik mahsulotlar klaster raqobatbardoshligini oshiradi.

Klaster boshqaruvi va monitoring. Har bir klaster uchun yagona boshqaruv organi va natijaviy ko‘rsatkichlar tizimi mas’uliyat va hisobdorlikni ta’minlaydi.

Uchinchidan, Buxoro viloyati uchun 2026-yilda ikkita sohilbo‘yi zonasi, 10 ta yo‘l bo‘yi zonasi, to‘rtta turizmga ixtisoslashgan mahalla, 33 ta savdo-xizmat ko‘chasi, 73 ta yangi joylashtirish vositasi va 15 ta yangi turoperator ochish rejalashtirilgan. Bu obyektlar yagona klaster zanjiriga bog‘lansa, turizm samarasi shahar markazidan viloyat tumanlariga tarqalishi mumkin. Shu bilan birga, klasterlarning o‘sishga ta’siri hozircha empirik baholanmagani sababli, ularning samaradorligini kuzatish tizimi zarur.

Xulosa. Turizm klasterlari mintaqaviy o‘sishni ta’minlashda hududiy konsentratsiya, kichik biznes kooperatsiyasi va infratuzilma mexanizmlarini birlashtiradi. Quyidagilar taklif etiladi: (1) har bir mintaqada klaster rivojlantirish va boshqaruv organini tashkil etish; (2) mahalliy kichik biznesni klaster qiymat zanjiriga kiritish uchun yetkazib beruvchilar reyestrini yuritish; (3) master-rejalarda transport va tarmoq infratuzilmasini turizm obyektlaridan oldin rejalashtirish; (4) klaster samaradorligini joylashuv koeffitsiyenti, bandlik ulushi va kichik biznes ishtiroki bo‘yicha yillik baholash.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Porter, M. E. (1998). Clusters and the new economics of competition. Harvard Business Review, 76(6), 77–90.
2. Novelli, M., Schmitz, B., & Spencer, T. (2006). Networks, clusters and innovation in tourism: A UK experience. Tourism Management, 27(6), 1141–1152.
3. Jackson, J., & Murphy, P. (2006). Clusters in regional tourism: An Australian case. Annals of Tourism Research, 33(4), 1018–1035.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti matbuot xizmati. (2026, 16-aprel). Madaniyat va turizm sohasidagi yangi loyihalar ko‘rib chiqildi. https://president.uz/en/lists/view/9113
5. Trend. (2026, 15-sentabr). Uzbekistan, ADB explore financing options for tourism master plans. https://www.trend.az/casia/uzbekistan/4224290.html

© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

6. Economist.kg. (2026, 5-oktabr). Узбекистан планирует создать 30 новых туристических зон к 2030 году. https://economist.kg/ekonomika/2026/10/05/uzbekistan-30-turisticheskikh-zon/

7. Kun.uz. (2026, 17-aprel). Uzbekistan earns $1.1 billion from tourism as arrivals rise since early 2026. https://www.kun.uz/en/news/2026/04/17/uzbekistan-earns-11-billion-from-tourism-as-arrivals-rise-since-early-2026

8. Kun.uz. (2026, 3-aprel). Bukhara targets $3.3 billion in foreign investment – aims to slash poverty to 2 percent. https://kun.uz/en/news/2026/04/03/bukhara-targets-33-billion-in-foreign-investment-aims-to-slash-poverty-to-2-percent

9. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi. (2026, 26-avgust). Turizm qo‘mitasi “O‘zbekiston – 2030” strategiyasining 2026-yil birinchi yarmi maqsadli ko‘rsatkichlarini bajardi. https://gov.uz/en/uzbektourism/news/view/210647

10. Dunyo IA. (2026, 12-avgust). Uzbekistan welcomes more than 7.7 million foreign tourists in the first seven months of the year. https://dunyo.info/en/ekonomika/za-pervye-sem-mesyacev-goda-uzbekistan-posetili-bolee-77-milliona

11. Visit Tashkent. (2026). Uzbekistan tourism growth plan: draft “Uzbekistan – 2030” strategy targets. https://visittashkent.uz/news/uzbekistan-tourism-growth-plan/